

KIS-835 – Gl. *terre d'ombre* (p. 48), **parasitologie** (p. 48), **exo-** (p. 48), **concéder** (p. 49), **spéciation** (p. 49), **chosifier** (p. 50), **embryo-** (p. 51), **autisme** (p. 51), **silurien**, h.a. (p. 52), **far, fars** (p. 53)

TERRE D'OMBRE

(GE da W – 05 12 03)

Gl. *terre d'ombre*, *terre de Sienna*, Sz. *sienna*, *umber*, Br. *douar Sienna* ya ; mar fell dit lakaat a-wel arver an toaz-se gant al livourion, e welfen a-walc'h Br. *douar kazug* (hBr. *caduc* "teñval, teñvalijenn", Kb. *caddug*, kv. Br. *kazugel*)

(MME ha GE – 02-20 12 04)

PARASITOLOGIE

[MME – 02 12 04] E gerva *Preder* e kaver *arvevadezh* hag *arvevadegezh*. Daoust ha kemm zo etre an daou ?

Ha mat eo ober gant Br. *arvevadouriezh* a-dal da Gl. *parasitologie* hag *arvevadour* a-dal da *parasitologie* ?

[GE – 02 12 04] Br. *arvevadezh* a verk keñver un arvevad ouzh ar bevedeg arvevataet gantañ. Gl. *parasitisme*.

Br. *arvevadegezh* a verk ur c'hleñved diwar arvevaded. Gl. *parasitose*.

Br. *arvevadouriezh*, *arvevadour* a glot, evel a lavarez, gant Gl. *parasitologie*, *parasitologie*.

EXO-

[MME – 02 12 04] Pegoulz implij Br. *am-* hag *ez-* a-dal da Gl. *exo-* ?

[GE – 02 12 04] Fuih eo durc'hadurioù ster Gl. *exo-* / La. *ex-* (a-dal dezho *ez-* zo lieskemeraddek ivez). Gr. *e* [*xw-* a verk alies en termenou etrevroadel al loadur er-maez eus udb. ; La. *ex-* a verk alies ar fiñv war ziavaez — dav lavarout avat e kaver ivez gant *exo-* keal ar fiñv ha tennañ a reer d'o arverañ evel ma teu e teu, ar sonelezh o kaout perzh en dibab eus an eil pe egile. Ober a reer peurliesañ gant Br. *ez-* a-dal d'an eil ha d'egile ; gwechoù 'zo e kemerer hentoù gerluniañ disheñvel, da skouer Br. *gwreztaolus*, *gwreztennus*, Gl. *exothermique*, *endothermique*.

Evit Br. *am-* zo e zure'hadur ster "tro-dro, er-maez ha tro-dro, an eil hag egile" ; diwar levezon *an-* en deus sammet un durc'hadur nac'hañ (gwan) hep kontañ ar rikladurioù ster niverus c'hoarvezet gantañ a-hed ar c'hantvedoù ; keñveriañ *amparañ* (ennañ *par-* "ober") hag *ampar* (\neq *par*).

Ken, mar seller hollad an deveradoù, e c'haller lavarout e klot ar peurvuiañ Et. *exo-* (hag *ex-*) gant Br. *ez-*. Savet eo bet *amarvevad* (Et. *exoparasite*) evit derc'hel kont eus ar c'heal bezant en dra : "arvevad o vevañ war groc'hen an danvevad", dre gorvoiñ enta an durc'hadur "er-maez ha tro-dro" a zo gant Br. *am-*. VALLÉE en doa kinniget ar rakger *emaez-* : *emaezdimeziñ*, (Gl. *exogamie*), met lakaet er-maez Meven MORDIERN n'eus bet den ouzh e arverañ.

CONCÉDER

[MME – 02 12 04] Peur eo deuet ar verb *goulezet*, Gl. *concéder*. Hag implijet eo bet ? Ha deveradoù en deus estreget *goulezadenn* (*Preder* 185-186 66) ? Evit an deveradoù, sl. RGBK¹

[GE – 02 12 04] Br. *goulezet* ha deveradoù a gaver e DGYA A-1 (1969). Eus pe destenn avat e voent tennet (kentelioù SADED ?).

SPÉCIATION

[MME – 02 12 04] Gl. *spéciation*, Br. *spesaderezh*. Gl. *en voie de spéciation*, Br. *war spesadiñ* ?

[GE – 02 12 04] Etre ar verboù deveret diwar Gl. *spéc-* e lakaer kemm etre *a*) ar pezh a dremen e penn al loenonour ha *b*) ar pezh a dremen er bed :

¹ Goulven PENNAOD, *Renabl gerioù ar brezhoneg kempred*, 1998-2000 (diembann).

a) deskrivañ ur spesad nevezdizoloet : *ernaouiñ, spesadekaad* ; lakaat e anv war spesad ul loen pe ur blantenn : *deznaouiñ, spesadiñ* ; b) diwan ha furmidigezh ur spesad nevez er bed : *spesata* (Gl. *spéciation*, sl. La-10 132). Gl. *en voie de spéciation*, Br. *war spesata*.

CHOSIFIER

[MME – 02 12 04] Gl. *chosifier, chosification*, Br. *traekaad, traekadur* ?

[GE – 02 12 04] Emañ deveradoù Gl. *chose* ha Br. *tra* e Gerva La-16. Setu an arroudoù m'o c'haver :

chose étendue (Philo.) ◇ pezh astennat

chose pensante (Philo.) ◇ pezh dezevat

chose : ayant réalité de – (Philo.) ◇ traek

chose : considérant selon la réalité de – (Philo.) ◇ traeler

chose : l'être d'une – (Philo.) ◇ beziadelezh un dra

chose : n'admettant que la réalité de – (Philo.) ◇ traelour

chose : réalité de – (Philo.) ◇ traelezh

chose : selon la réalité de – (Philo.) ◇ trael

**chosique (Philo.)* ◇ traek

**chosiste (Philo.)* ◇ traelour

**chosité (Philo.)* ◇ traelezh

traek ◇ *ayant réalité de chose, *chosique (Philo.)* ◇ *dinglich*, 292

trael ◇ *selon la réalité de chose (Philo.)* ◇ *dinglich*, 292, 293

traeler ◇ *considérant selon la réalité de chose (Philo.)*, 292

traelezh ◇ *réalité de chose, *chosité (Philo.)* ◇ *Dinglichkeit*, 292, 329

traelour ◇ *n'admettant que la réalité de chose, réaliste naïf, *chosiste (Philo.)*, 292

Gl. *chosifier* en deus meur a ster :

Er Brederouriezh e voe arveret diwar derou an 19 kantved evit merkañ an tech d'ober ouzh “traoù” ar bred (pe ar c'hefred) evel pa vijent traoù ar bed ; da skouer, ar bomm-mañ a 'm eus bet tro da glevout a-berzh klañvourion : “Soñjou du zo e 'm fenn. Grit ur radio evit o gwelout” ; an termen

klasel zo *réaliser*, hogen o vezañ m'en deus ar verb-se sterioù all, e voe ijinet *chosifier* hag anvet an tech da *chosifier* : *chosisme* pe *réalisme naïf*.

Gant an hanvoudelourion (hag an dispac'helourion varksour da heul) e voe roet ur ster all da *chosifier* : ober ouzh an dud evel pa vijent traoù. Hag ar ster-se a dremenas e yezh ar pemdez. N'ouzon ket hag arveret e vez c'hoazh.

En daou ster, e klot Br. *traelaat*. (Br. *traekaat* a dalvezfe : treiñ udb. en un dra evit gwir, unan eus sterioù Gl. *matérialiser*).

EMBRYO-

[MME – 02 12 04] Daoust ha deveradoù zo da Br. *rizhell* (cf. Gl. *embryo*-) ?

[GE – 02 12 04] Diwar Br. *rizhell* e kaver an deverad *rizhellel* e La-08 290 ha La-09 142, an deveradoù-mañ e GEVE.ms. : Br. *rizhellvezh* (Gl. *vie embryonnaire*), Br. *rizhellnaoued* (Gl. *embryopathie*), Br. *rizhellegezh* (Gl. *caractère embryonnaire*), Br. *liesrizhelliezh* (Gl. *polyembryonie*), Br. *rizhelledvenañ* (Gl. *embryotomie*), *adrizhell* (Gl. *embryon secondaire*)...

AUTISME

[MME – 20 12 04] E GBLF e rez gant *aotegezh* a-dal da Gl. *autisme*. Petra a rez eus *autiste* adj. & m. ? Br. *aotegour*, *-ion* ? Pet. Rob. ne laka ket a gemm etre *autiste* hag *autistique*, *Dict. encycl. Larousse* a ra...

[GE] BLEULER, bredvezeg e Zürich, a grouas an termen *Autismus* e 1911 da envel un azon eus ar skizofreniezh (termen hemañ krouet gantañ ivez : Al. *Schizophrenie*), anezhañ an emdenn hag an enbac'hadur en eriunelloù war un dro gant an distroc'h diouzh ar werc'helezh. Deveret e voe diwar *Autismus* an adanv *autistisch* evit doareañ ar pezh a denn d'an *Autismus* ha da heul d'ar glañvourion o unan. E saozneg hag e galleg e voe amprestet ken ar pennanv (*Sz. autism*, Gl. *autisme*), ken an adanv (*Sz. autistic*, Gl. *autistique*). E 1943 e voe deskrivet gant KANNER (bredvezeg saozneger, amerikan a gredan) ur c'hleñved all, a anvas *early infantile autism* (Gl. *autisme infantile*), o teraouiñ er mabanvezh (eleze a-raok an oad a 2 vloaz), a voe sellet da gentañ evel ur furm a skizofreniezh ; da c'houde e voe diforc'het diouzh ar skizofren-

iezh ha hiniennaet dindan an anvad *autisme* ; an adanv *autistisch*, *-ic*, *-ique* a denn hiziv dreist-holl da gleñved ar mabanvezh (en arver boutin, rak e lavar an arbennigourion e kendalc'h *Autismus* ha deveradoù da zaveiñ ivez d'ar skizofreniezh). E galleg, ez eus diwanet e tro 1950 an adanv *autiste* evel heñvelster da *autistique* ; da notañ e talvezas buan *autiste* da venegiñ ar vugale klañv gant an *autisme* (pennanvaet e voe an adanv *autiste*, met n'eo ket an adanv *autistique*). Er geriadurioù hollek e veneger arverioù *autiste* evel adanv, el lennegezh dreist-holl ha gant ur ster anvezegezh. El lavar kalvezel, war a welan, ne arverer *autiste* ken nemet evel pennanv.

E brezhoneg e ran gant ar c'hevatalioù-mañ :

aotegezh, Gl. *autisme*

aotegezh vabanel, Sz. *early infantile autism*

aotek, Gl. *autistique (autiste)*

aoteg,-eion, Gl. *autiste*

Er skridoù kalvezel rik, e 'm eus graet gant :

aotegezhel, Gl. *autistique* (evit doareañ arvezioù klinikel, sk. : *un ambren aotegezhel*, an *argizañ aotegezhel*, nemet e ve kenkoulz lavarout : *un ambren aotek*, an *argizañ aotek*).

SILURIEN, h.a.

[MME] Ha pledet ez eus bet tu bennak. gant anvadurioù oadvezhioù douarouriel an Douar ? Cf. Gl. *silurien*, *cambrien*, *précambrien*, *dévonien*, *pentévrien*, *carbonifère*, *primaire*, *glaciaire*, *crétacé*, hag all (lakaet amañ ganin evel ma teu e teu...) ; klask a ran ivez ur roll klok eus an anvioù-se e galleg.

[GE] Pa ouzon, n'eus bet graet studi arbennik ebet eus an oadvezhioù douarouriel. Moarvat e kentelioù Douaroniezh SADED e kaver un termen bennak amañ hag ahont. Bezet pe vezet, ne gav ket din e ve da zumanekaet reizhiadek an holl dermenoù-se.

An anvadoù etrevroadel deveret diwar anvennoù zo da amprestañ eeun : *kambrian*, *silurian*, *devonian*, h.a., hep amprestañ ar rakgerioù evit kelo : gwell ober gant *rakkambrian* eget gant *prekambrian*.

Evit an anvadoù o taveiñ d'un amzervezh, e c'hallfed adkemer an termenoù kinniget gant VALLEE-MORDIERN hag arveret gant DENEZ-KERVERZIOU (*Preder*, kaier 19, 1961) : *kentahoalad* (gant lemel an *ñ* dibenn eus *kentañ*), *eilhoalad*, *tredehoalad* (da adanv deveret e rae DENEZ-KERVERZIOU gant *kentañhoalek*, h.a. ; eeunoc'h da 'm meno e ve ober gant *kentahoalat*, h.a.).

Evit an anvadoù o taveiñ d'un naouuster alvezel, e c'hallfed deverañ diwar anvadoù brezhonek an naouusterioù : ouzh *glaou*, *skorn*, *kleiz*, h.a., stagañ al lostgerioù *-vezh* : *glaouvezh*, *skornvezh*, *kleizvezh* da luniañ ar pennanv, ha *-vezhel* da luniañ an adanv : *glaouvezhel*, h.a. — araezad arveret ivez en alamaneg, sk. : *Eiszeit* "skornvezh".

Merkomp ez eo hogos dic'hallus heuliañ *Gerioù etrevroadel* Roparz HEMON en degouezh, pa ginnig treuzfurmiñ Gl. *-éen*, *-ien* e Br. *-el* : *chellezel*, *artezel*, *diluvel*, h.a.

(AAB da GE – 16 09 05)

FAR, FARS

Len a ran (La-17 21) Gl. *fars*, fazi a-berzh VALL 295 ha, da heul, GIBR hag NDBF. Hervez TLF VIII 657, e teu Gl. *far* eus La. *far*, *farris* "gwinizh boutin, yell, gwastell sakr" (ar stumm *fur* a stader e HUGO, *Quatre-vingt-treize*, III IV 6) ; a orin all eo Gl. *farce* < La. *farcire* "sankañ, choukañ, leuniañ". Ar forc'hellegezh e brezhoneg n'eo ket nevez : PELLETIER a skriv *far*, GON *fars*² (GIBR 808). Seul rouestletoc'h ar blegenn ma 'z eus e galleg daou bennanv *far*. Liz da Alain REY : "**far** n. m. (XIXe s.), d'emploi régional (Poitou) pour "farci de légumes", est une abréviation de *farci* ; il est sans rapport avec le *far* breton, apparenté à *farine*" Dict. hist. lg. fr. (1998) 1398.

² [GE – 01 10 05] "**fars**, s. m. Pâte faite de farine de froment ou de sarrasin, que l'on met dans un petit sac de toile, pour la faire cuire dans le bouillon. On en fait cuire aussi au four ; on y mêle alors ordinairement des prunes ou des raisins secs. Les Anglais ont un mets qui ressemble beaucoup à celui-ci et qu'ils nomment **pudding**. À Ouessant, on nomme cette pâte *koufoc'h*. — Flan, sorte de tarte faite avec de la crème et des œufs, etc." (GON.II HV 313). War a hañval, e laka KERVARKER dindan Br. *fars* alejadoù a adkaver hiziv diouzh un tu er *c'hig ha fars*, diouzh an tu all er *far*. Notomp Gl. *far* en enmoned "**koufoc'h** s. far (en sac)" (GIBR 1613).